

Dr Ana Čović

PRAVA DETETA – EVOLUCIJA, REALIZACIJA I ZAŠTITA

Institut za uporedno pravo, Beograd, 2017.- 141 strana

Autorka dr Ana Čović, svojim izborom istraživačke teme prava deteta, uspešno je popunila relativno odsustvo domaće stručne literature o toj temi i to u eri kada se prava deteta postavljaju u prvi plan implementacije holističkog koncepta poštovanja ljudskih prava. Navedena činjenica svakako ukazuje na aktuelnost teme i očekivanu zainteresovanost široke čitalačke publike. Time se ne završava edukativna misija ove knjige, već autorka u mnogim poglavljima formuliše preporuke i ukazuje na pravce daljeg unapređivanja zaštite prava deteta.

Radi se o monografiji koja, u svojim osnovnim tezama, zauzima posebnu afirmativnu poziciju doprinoseći mozaiku aktuelnih društvenih procesa ka jačanju pravne i faktičke zaštite prava deteta.

Monografija *Prava deteta – evolucija, realizacija i zaštita* predstavlja rad koji na izuzetan način spaja analizu zakonodavstva i relevantne prakse, ukazujući na probleme koji u ovoj oblasti postoje u pravnom sistemu naše zemlje, kao i u pojedinim pravnim sistemima članica Evropske unije (dalje EU) i drugim državama van EU. Autorka je sagledala situaciju u našoj i u drugim zemljama, kada je u pitanju sadržaj pravnih propisa u oblasti zaštite dece, način njihove primene, ukazujući na uočene izazove i probleme u njihovoj realizaciji. Iako je oblast zaštite prava dece izuzetno široka, dr Ana Čović je uspela da predstavi trenutno najvažnija i prioritarna pitanja koja se tiču dečijih prava, načina i posledica njihove povrede, preventivnog delovanja i postupaka koji se mogu pokrenuti onda kada je do povrede došlo.

Monografija je podeljena u deset poglavlja, u kojima su na sistematičan način obrađena najvažnija pitanja zaštite prava dece. U uvodnom delu autorka daje kratak pregled tema i pitanja kojima će se baviti u knjizi, koju počinje analizom Konvencije Organizacije ujedinjenih nacija o pravima deteta, fakultativnih protokola uz Konvenciju i prikazom ustav-

ne i zakonske regulative Republike Srbije koja se odnosi na zaštitu prava deteta. Autorka ističe tezu da verovatno najveći problem predstavlja nedostatak sistemana nacionalnom normativnom nivou koji bi naterao države ugovornice na primenu prava i zaštitio dete u slučaju kršenja prava, jer Konvencijom nije predviđeno podnošenje individualnih predstavi u slučaju da dete ili njegov zakonski zastupnik smatraju da je neko pravo iz Konvencije prekršeno.

U poglavlju pod nazivom “Slobodno odlučivanje o rađanju i pravo na planiranje porodice sa aspekta zaštite prava fetusa na život”, kroz relevantna pravna dokumenta, praksu Evropskog suda za ljudska prava i stav religija o abortusu, autorka daje odgovor na pitanje da li se abortus može smatrati sredstvom planiranja porodice i pod kojim uslovima. Inače se radi o pitanju koje izaziva oprečne stavove u javnom mnjenju. Otuda poseban doprinos ove knjige rasvetljavanju aktuelnih problema, koji je omogućen objektivnim pristupom autorke navedenoj temi. Stav Svetske zdravstvene organizacije je da se abortus ne smatra sredstvom za planiranje porodice. Autorka iznosi tezu da je abortus korektivni metod planiranja, koji se primenjuje onda kada do neželjenog začeca već dođe. Istovremeno, autorka upozorava da je nivo rađanja u Srbiji za oko 30% ispod potreba prostog obnavljanja stanovništva. Stav svetskih religija prema abortusu je vrlo sličan. Nijedna religija ne prihvata abortus kao sredstvo planiranja porodice. On se smatra opravdanim u vrlo ograničenom broju slučajeva. Dr Ana Čović zaključuje da se kompromis između prava na život i prava na slobodno odlučivanje o rađanju postiže tako što se pretpostavlja da zametak do izvesnog perioda trudnoće nije subjekt sa pravom na život ili da pretežu interesi majke, ukoliko joj je zdravlje ugroženo. Smatra se, takođe, da bi rađanje deteta koje je posledica silovanja ili incesta bilo protivno dostojanstvu majke i interesima deteta. Autorka navodi i suprotne stavove i argumentovano polemise u prilog svoje teze da se pravo na abortus i slobodno odlučivanje o rađanju ne može dovoditi u pitanje, jer bi suprotno značilo povredu principa zabrane smanjivanja dostignutog nivoa ljudskih prava, kako zaključuje autorka.

Posebno poglavlje posvećeno je nasilju nad decom, značaju prepoznavanja problema i nužnosti intervencije države u cilju zaštite dece, sa posebnim naglaskom na pojavne oblike ovog nasilja i okruženja u kojima se ono događa. Pored analize relevantnih međunarodnih dokumenata, dr Ana Čović ističe tezu da nasilje u bilo kom obliku ima višestruke negativne posledice na žrtvu. Kada se u ulozi žrtve nalaze deca, negativne posledice su naročito intenziteta i dalekosežne, čak i nemerljive, s obzirom

na njihov uzrast. Pored toga, ona ukazuje na potrebu sveobuhvatnog sagledavanja nasilja nad decom koje nije prisutno samo u okviru porodice, već i mnogo šire.

Autorka ocenjuje da “živimo u eri interneta što sa sobom nosi različite izazove”, pa s tim u vezi naredno poglavlje posvećuje zloupotrebi dece putem interneta. Konstatuje da roditelji često nisu upoznati sa svim opasnostima koje sa sobom nosi virtuelni svet. Stoga autorka upozorava na činjenicu da se deca često susreću sa izazovima u virtuelnom svetu u kome postaju žrtve psihičkog, ali i fizičkog nasilja i drugih različitih zloupotreba. Objašnjavajući pojam eksploatacije dece putem interneta, načine izvršenja krivičnih dela, profil učinioca krivičnih dela i procenjene bezbedonosne rizike, uz analizu međunarodnih pravnih standarda u ovoj oblasti, autorka daje odgovarajuće putokaze i smernice, kako stručnjacima koji se bave ovom oblašću, tako i roditeljima i svim licima koja na bilo koji način učestvuju u radu sa decom. Naglasak mora biti na prevenciji, kako zbog specifične prirode ovih krivičnih dela, tako i zbog činjenice da se njima štite deca kao fizički i psihički najosetljivija kategorija stanovništva, zaključuje dr Čović.

Pravo deteta na izdržavanje i pravo na odrastanje u porodičnom okruženju, teme su sedmog i osmog poglavlja. Bez poštovanja prava deteta da odrasta u porodičnom okruženju sa obezbeđenim adekvatnim izdržavanjem, ni druga zakonom zajemčena prava ne mogu biti potpuno ostvarena. Naročiti značaj u oblasti izdržavanja dece posvećen je šteti usled neispunjenja obaveze izdržavanja i postupcima koje može pokrenuti poverilac izdržavanja, kao i izazovima u oblasti izdržavanja dece i neophodnim koracima u cilju njihovog prevazilaženja.

Dr Ana Čović ističe značaj deinstitucionalizacije kako bi se deci bez roditeljskog staranja obezbedilo odrastanje u porodičnom okruženju, pre svega kroz ustanovu usvojenja, dajući osvrt i pregled uporednopravnih rešenja u oblasti usvojenja dece od istopolnih parova i zaštite dece sa posebnim potrebama. Promene u pogledu društvenih uslova, porodične strukture, demografske politike i ostalih činilaca koji utiču na dinamičnost instituta usvojenja uticale su da se 2008. godine usvoji Revidirana Evropska konvencija o usvojenju u Savetu Evrope. Autorka ukazuje na činjenicu da: “ukoliko naša država bude ratifikovala ovu Konvenciju, nacionalno zakonodavstvo će morati da se uskladi sa rešenjima iz Konvencije, u onoj meri u kojoj trenutno postoje odstupanja o određenim pitanjima. Odstupanja nisu velika, alićeneka pitanja, poput mogućnosti usvojenja od strane istopolnihparova, izazvati brojne polemike”. U dr-

žavama u kojima zakonodavac dopušta mogućnost da istopolni parovi usvoje dete, odlučujuću ulogu je odigrala sudska praksa, kao i aktivnost različitih nevladinih udruženja. Srbija spada u red država čije je stanovništvo vrlo konzervativno u pogledu ostvarivanja seksualnih sloboda i tolerancije različitosti, pa se ne može očekivati da će u skorijevreme neka rešenja iz uporednih zakonodavstava u ovoj oblasti biti primenjena i u našoj državi, opravdano zaključuje dr Čović. Time je obrazloženo podstakla dalja istraživanja uporedno-pravnih rešenja i sagledavanje različitih socioloških i demografskih faktora na međunarodnom planu u toj oblasti.

Kroz primere relevantnih presuda Evropskog suda za ljudska prava u oblasti zaštite prava dece, čitalac stiče još potpuniju sliku o uočenim problemima, izazovima i koracima koje je potrebno preduzeti u cilju daljeg unapređenja zaštite prava deteta.

Knjiga dr Ane Čović je nesumnjivo korisna kako predstavnicima pravne struke, koji su direktno ili indirektno uključeni u proces realizacije i zaštite prava dece, tako i svim ostalim relevantnim subjektima u oblasti socijalne zaštite i socijalnog rada, a posebno zaposlenima u centrima za socijalni rad, imajući u vidu da su njihova uloga i odgovornost u ovoj oblasti veliki. Monografija je pisana jasnim i jezgrovitim stilom, koji, uz primenu istorijskog, normativnog, pravno - sistemskog i teleološkog metoda, omogućava stručni uvid u poštovanje prava deteta širokom krugu čitalaca.

Korišćene brojne teorijske literature domaćih i stranih autora, domaćih pravnih propisa, međunarodnih dokumenata i primera iz relevantne sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava govore u prilog sveobuhvatnom, temeljnom i kvalitetnom pristupu obradi izabrane teme koja zbog svog značaja, a nažalost i zbog nekih nemilih događaja poslednjih godina, zaokuplja pažnju celokupne javnosti.

Zbog svega navedenog verujem da će monografija dr Ane Čović u narednom periodu dati ne samo svoj teorijski, već i praktični doprinos unapređenju relevantnih mera javne politike. U tom smislu, monografija ima, pored teorijsko - inovativnog značaja i edukativno - didaktički karakter, jer sadrži sistematičnu analizu svih relevantnih međunarodnih pravnih instrumenata, uz paralelni prikaz nacionalne regulative i njihove primene.